Оксана Матвієнко, Михайло Цивін

ВИВЧЕННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА БІБЛІОТЕЧНИХ ФАКУЛЬТЕТАХ

Автори висловлюють думку щодо необхідності вироблення нового методологічного підходу до проведення навчання у вузах на сучасних текстових процесорах: Word 2 та Word 6 for Windows, Ami Pro for Windows, Word Perfect.

Активне впровадження сучасних комп'ютерних технологій (КТ) висуває нові вимоги і до відповідних навчальних курсів, і до професійної підготовки інформаційно-бібліотечних працівників.

Ще п'ять-шість років тому вузівські дисципліни базувалися на вивченні мов програмування БЕЙСІК та ПАСКАЛЬ.

Сьогодні цей методологічний підхід не відповідає вимогам часу. Майбутніх бібліотечних спеціалістів треба готувати не як професійних програмістів, а як кваліфікованих користувачів комп'ютерної техніки, що розуміються на її можливостях.

Недоцільно опановувати конкретну мову програмування, яка навряд чи знадобиться в подальшій науково-інформаційній та бібліотечно-бібліографічній діяльності, особливо з огляду на міграцію випускників бібліотечного факультету.

Однак викладання основ алгоритмування вкрай необхідне. Майбутній бібліотекар повинен вміти грамотно сформулювати будь-яке завдання програмісту, який займається питаннями автоматизації бібліотечних процесів.

Вивчення сучасних КТ можна умовно поділити на такі етапи:

1. Опанування навичками роботи з текстовими процесорами, зважаючи на те, що бібліотечному працівникові доведеться мати справу з текстовими документами (звіти, тематичні лекції тощо).

Бажано проводити навчання на таких сучасних текстових процесорах, як Word 2 та Word 6 for Windows, Ami Pro for Windows, Word Perfect. Однак ці програмні продукти можна застосовувати на комп'ютерах типу IBM 386 та вище. На жаль, апаратна база в багатьох навчальних закладах України не дає можливості це зробити. Тому при навчанні необхідно використовувати, приміром, Word 5.5 (має командне меню, подібне до Word for Windows).

Доцільним, на нашу думку, є вивчення текстового редактора ТВІР, котрий має україномовний та російськомовний інтерфейс (вибірково), орієнтований на роботу з україно-, англо- та російськомовними документами, і який автоматично контролює українську, англійську та російську орфографії.

Здобуття навичок роботи з цими текстовими процесорами дасть змогу без ускладнень опанувати такі редактори текстів, як ЛЕКСИКОН, Multiedit та ін.

2. Оволодіння навичками роботи з табличними процесорами (електронними таблицями)*, оскільки в бібліотечній діяльності виникає потреба в обробці різного роду статистичних даних, фінансової інформації під час комплектування фондів, реєстрації видачі та повернення документів, нагадуванні боржникам про повернення, стягуванні штрафів у ході обслуговування читачів, плануванні бібліотечної роботи та оцінці її соціально-економічної ефективності бібліотечними менеджерами.

Найпопулярнішим є табличний процесор Excel for Windows. Якщо ж апаратна база вузу не дозволяє застосовувати цей програмний продукт, слід проводити навчання QuatroPro або Lotus 1-2-3 для DOS.

При використанні електронних таблиць не потрібна спеціальна математична підготовка.

3. Майбутні спеціалісти повинні мати уявлення про принципи проектування баз даних (БД).

В інформаційних системах найбільшого розповсюдження набули так звані dBase-подібні системи управління базами даних (СУБД), що використовують файли з розширенням .dbf як основні робочі масиви. Сімейства цих СУБД (dBase, FoxBase та ін.), відрізняючись командними мовами, використовують файли формату .dbf, і в них застосовано реляційний підхід до організації даних.

Центральним напрямом автоматизації бібліотек є створення електронних каталогів, для чого необхідно вміти розробити технологію наповнення, вибрати програмне забезпечення.

Хоча програмні продукти з .dbf-структурами досить широко розповсюджені у бібліотечних інформаційних системах, специфічні вимоги, які висуваються до програмних засобів для ведення бібліографічних БД, передбачають використання принципово інших СУБД.

Цей клас СУБД, власне інструментарій для розробки бібліографічних інформаційно-пошукових систем (ІПС), доцільно вивчати на прикладі системи CDS/ISIS/M, яка поширюється ЮНЕСКО і найповніше відповідає вимогам, що висуваються до програмних засобів для ведення ЕК. Студенти повинні вміти реалізувати весь технологічний ланцюжок інформаційного проекту - від машинопрочитуваного формату подання інформації до здійснення пошуку в БД.

4. Запровадження в бібліотеках комп'ютерних систем, оптичних запам'ятовуючих пристроїв, мереж зв'язку дає змогу ліквідувати неузгодженість між накопиченим інформаційним потенціалом та можливостями комунікаційних систем.

Створення розвинутої системи автоматизованого бібліотечного обслуговування передбачає розробку сучасної телекомунікаційної мережі для доступу та обміну інформацією, включаючи віддалений доступ до

* Мають розвинений математичний і статистичний апарат та засоби графічного подання результатів аналізу.

© Матвієнко Оксана Володимирівна, Київ, 1996
© Цивін Михайло Наумович, Київ, 1996

ЕК та БД бібліотек. Тому майбутнім спеціалістам слід знати основні принципи організації мереж і володіти методами передачі/прийому інформації.

Робота в мережі спричинює проблему захисту інформації в комп'ютерах.

5. Еволюція носіїв інформації зумовлює розповсюдження такого виду дисків, як CD-ROM.

Технологія комплексного подання інформації - Multimedia - дозволяє працювати з новими типами даних - високореалістичними зображеннями, високоякісним стереозвуком, комп'ютерною графікою, анімацією й широким спектром відео- та аудіоефектів.

Сучасна техніка та програмне забезпечення дають змогу виготовляти відеофільми для використання у просвітницькій діяльності бібліотек.

За допомогою Multimedia можна створювати нетрадиційні інформаційні бази: колекції репродукцій картин та інших витворів мистецтва, ілюстрованих та озвучених енциклопедій тощо.

Метою курсів, пов'язаних з КТ, є одержання знань про автоматизовані ІТ, що застосовуються в науково-інформаційній та бібліотечно-бібліографічній діяльності, опанування методикою переробки інформації за допомогою комп'ютерної техніки.

Програма курсів має бути спрямована на сприйняття та розуміння складнощів ефективної обробки великих масивів інформації на ЕОМ. Студентам необхідно отримати поряд з теоретичними основами початкові відомості про можливості та принципи створення сучасних ІПС.

Важливим компонентом навчання є лабораторні заняття. Комп'ютеризація навчального процесу поєднує можливості природничих та гуманітарних дисциплін, робить процес пізнання ефективнішим. Навіть на такій техніці, як ЕС 1841, Искра 1030 досить задовільно працюють процесори: текстовий Word 5, табличні SuperCalc та QuattroPro, системи управління БД dBase та CDS/ISIS/M.

Оволодіння цими програмними засобами дасть змогу в майбутньому перейти до роботи з сучаснішими програмними продуктами (створеними під Windows).

Валентина Пашкова

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКИХ БІБЛІОТЕКАРІВ

Протягом останніх років фахівці в галузі бібліотечної справи шукають способи вдосконалення системи безперервної бібліотечної освіти, поліпшення підготовки спеціалістів для бібліотек та інших закладів документально-інформаційної сфери. Переглядається зміст бібліотечно-інформаційної освіти, її форми та методи, здійснюється організаційна перебудова.

Мортенсон-центром міжнародних бібліотечних програм (Іллінойський університет, США), Українською бібліотечною асоціацією за фінансової підтримки Міжнародного фонду «Відродження» та Інститутом відкритого суспільства (Будапешт, Угорщина) підготовлено та розпочато програму «Професійний розвиток українських бібліотекарів». Мета заходу - допомогти удосконалити систему безперервної освіти бібліотекарів в нашій країні.

Програма здійснюється в два етапи: стажування двох українських бібліотекарів-інструкторів і координатора програми* в бібліотеці Іллінойського університету; організація циклу семінарів для бібліотекарів у різних регіонах України.

Відібрані на конкурсних засадах бібліотекарі (Н.Удовиченко з бібліотеки Сімферопольського та І.Левченко з бібліотеки Харківського університетів) пройшли трьохмісячне стажування в Мортенсон-центрі. Вивчалися такі важливі проблеми, як «Значення і використання INTERNET у бібліотечній практиці», «Інтелектуальна свобода й організація вільного доступу до інформації в бібліотеках», «Пошук додаткової фінансової підтримки бібліотек: шляхи і методи». Бібліотекарі з України прослухали курс лекцій з цих питань, взяли участь у роботі семінарів і конференцій бібліотеч-них та інформаційних спеціалістів, ознайомилися з практичною діяльністю в цих напрямах університетської, публічних та шкільних бібліотек, Американської бібліотечної асоціації (АБА). Своїм досвідом, результатами досліджень поділилися такі відомі в бібліотечному світі спеціалісти, як Маріанна Такс Чолдін, Роберт Уеджворт, Джоан Худ, Ненсі Джон та ін.

Особлива увага приділялася оволодінню сучасною методикою проведення семінарів та інших форм навчання бібліотекарів у США: розробці та застосуванню технічних засобів, наочних матеріалів, методиці демонстрації шляхів інформаційно-бібліографічного пошуку через мережу INTERNET тощо. Стажисти відвідали також заняття провідних учених-викладачів школи бібліотекознавства та інформаційної науки Іллінойського університету, взяли участь у конференції, семінарі з проблем інтелектуальної свободи, який проводився в штаб-квартирі АБА, відвідали виставку інформаційних продуктів та обладнання «Online-95» в Чикаго.

Програма «Професійний розвиток українських бібліотекарів» проводиться паралельно і в тісному зв'язку з аналогічною програмою в Росії, яка координується Всеросійською бібліотекою іноземної літератури ім. Рудоміно.

---

* Координатором програми обрано В.Пашкову

© Пашкова Валентина Олександрівна, Київ, 1996